

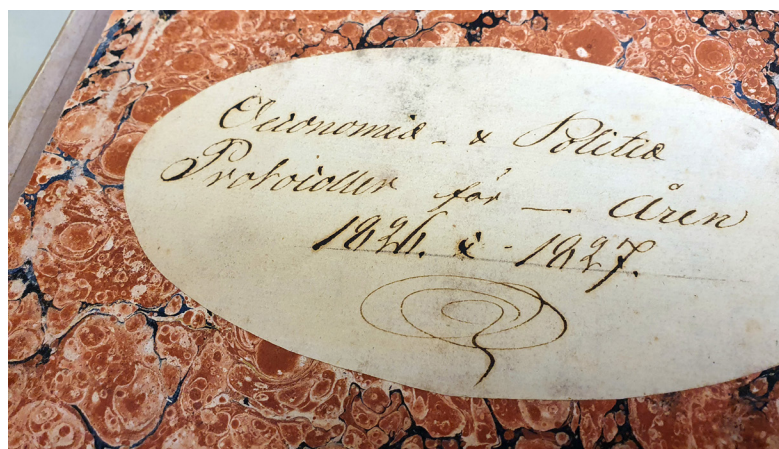
www.harnoforskare.eu

BÄFVERNYTT

MEDLEMSBLADET GÖR SIG BÄST I DIGITAL UPPLAGA

MEDLEMSBLAD FÖR HÄRNÖSANDS SLÄKTFORSKARE. ÅRGÅNG 32. NR 1/79. MAJ 2022

Härnösands magistrat

HJÄLP REDAKTÖREN MED ARTIKLAR OCH BILDER TILL MEDLEMSBLADET
– DET ÄR NI SOM GÖR DET!

Härnösands släktforskarförening är en oberoende släktforskarförening ansluten till Sveriges Släktforskarförbund. Vi vänder oss i första hand till släktforskare, men även lokalhistoriker, bya- och hembygdsforskare finns bland våra medlemmar. Vi har medlemsmöte en gång i månaden, med undantag för sommarmånaderna.

Vid varje möte hålls ett föredrag, oftast av en inbjuden föredragshållare. Under kvällen gör vi paus för en fikastund. Förutom våra medlemsmöten brukar vi avsluta säsongen med en bussresa på våren.

Styrelsen

Ordförande: Björn Thunberg, bjorn.thunberghsand@gmail.com
Vice ordförande: Magnus Holmqvist, klockaresvedjan@telia.com
Sekreterare: Maria Nordlund, murray30@hotmail.com
Kassör: Sig-Britt Ahl, sigbritt.ahl@gmail.com
Ledamöter: Monika Vennerbring, monika@vennerbring.se
Jan-Ola Nordin, janola.nordin@gmail.com
May-Gun Näslund, ke.mg.naslund@gmail.com

Revisorer

Seved Granberg, sammankallande
Yngve Wik, ledamot
Ola Eriksson, ersättare

Valberedning

Birgit Eldrot, sammankallande
Herbert Grahn
Lennart Öhman

Hemsidadministratör

Sig-Britt Ahl

Hemsida

www.harnoforskare.eu

Ansvarig utgivare

Björn Thunberg, bjorn.thunberghsand@gmail.com

Medlemsavgift

Enskild medlem 150 kr/år; familjemedlem 50 kr/år: studerande upp till 18 år 25 kr/år; företag/föreningar 500 kr/år.

Avgiften betalas till Nordea Plusgirokonto 436116-8 Härnösands släktforskare. Glöm inte att uppge namn, postadress och e-postadress.

Framsidas bilder:

Gymnasiet Härnösand uppfört 1791, sedermera Rådhuset, i trägravyr från år 1868 av T Dardel, ur Profildbild Leeks arkiv.

Magistratsprotokoll – från Landsarkivet Härnösand

Rådhuset, ligger idag på Murberget. Akvarell av Härnösands konstnären Sven Wallin

Ordförande har ordet

Foto: Örjan Leek

Äntligen kan jag skicka en hälsning till er medlemmar utan påminna om restriktioner vilket gör mig glad och tacksam.

Nu kan vi mötas igen och vi kan sätta samman aktivitet för er medlemmar - precis som det ska vara.

Vi har sedan sist erbjudits delta vid en del aktiviteter och jag hunnit besöka ett antal. Det känns bra att kunna träffas och umgås igen.

Varmt tack till de eldsjälarna som hittade nya vägar, under pandemin, att hålla föreningen igång.

En särskild hälsning vill jag skicka till alla er nya medlemmar. Välkomna ska ni vara till Släktforskarna, jag hoppas att ni ska trivas bra hos oss.

Vad som skett och är på gång i föreningen tar ni del av i "Senaste nytt".

Valborg har passerat och vi går mot vår fast det på vissa platser fortfarande ligger snö.

Jag hoppas ni får en skön vår och naturligtvis -

Trevlig läsning!

Björn Thunberg - Ordförande

INNEHÅLL

- 02 Styrelsen och övrig information
- 03 Ordförande har ordet
- 05 Senaste nytt
- 06 Aktuellt om släktforskning
- 07 Hos Härnösands magistrat år 1900. En kort presentation av magistratsprotokollen
- 11 Carl Larsson Sparre (1627-1702). Graninge bruks grundare
- 18 Vad hände egentligen vid Kallbäcken
- 21 Tillbakablick - Kyrkor i Härnösand

Maj | 1/79

Ansvarig utgivare

Björn Thunberg
bjorn.thunberghsand@gmail.com

Redaktionskommittén

Lillian Rathje (redaktör)
Yvonne Thunberg (programkommittén)
Ola Eriksson (föreningen)

Redaktionellt material

Bidrag till medlemsbladet skickas till
bjorn.thunberghsand@gmail.com

Skriv gärna i ren text, men det går också bra att skicka text som PDF-fil. Tipsa oss gärna om boktips och annat intressant som har att göra med släkt- & hembygdsvetenskap.

Medverkande i detta nummer

Jan Samuelsson, Daniel Nordin, Helena Calmén, Elinor Eriksson och Jan Samuelsson

Tryck

Härnösands kommun

Framsidas bilder: Gymnasiet Härnösand -1791 nu Rådhuset/trägravvyr fr. 1868 av T Dardel, ur Profilbild Leeks arkiv
- Magistratsprotokoll fr. Landsarkivet Härnösand
- Rådhuset, numera på Västernorrlands museum. Akvarell av Härnösands konstnären Sven Wallin

FJÄRRVÄRME | VATTEN | ELNÄT | ÅTERVINNING | BIOGAS | VINDKRAFT

Vi bidrar till ett ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbart Härnösand.

För alla generationer.

**HÄRNÖSAND
ENERGI & MILJÖ**
– Du kan lita på oss!

www.hemab.se

SENASTE NYTT

Genomförda aktiviteter

Januari - skulle Släktforskningsdag 2022 genomförts men på grund av rådande restriktioner och den stora smittspridningen valde föreningarna DIS-MITT och Härnösands Släktforskare att lägga om planerna för dagen och DIS-MITT erbjöd istället en "Digital föreläsningdag."

Februari - Riksarkivets erbjudande om lunchföredrag (via länk) - Det medeltida Sverige - kartläggning av medeltidens bebyggelse

<https://riksarkivet.se/sok-arangemang?item=117577>

Mars - "Hitta i digitala forskarsalen" - Utforska våra digitala arkiv

Mariia Mähler, Riksarkivet Ramsele berättar via länk. Plats - Teatern, Lilla Scenen

Kommande aktiviteter 2022
Föreningens årsmöte den **28 april, kl 18.00**, Plats - Härnösands Teater, Foajén.

Föredrag (ca kl. 18.30) Kjell-Åke Hermansson, ordförande i Näringslivsarkiv i Norrland - NIN, berättar om - Det norrländska industridramat.

10 maj, kl 18.00, Plats - Teatern, Foajén, Ur boken, om Petrus Brandell, kyrkoherde i Nordingrå under 50 år, av Nils Parkman, berättar, Lars Parkman även han kyrkoherde i Nordingrå,

Juni, Vad har försiggått på Kronoholmen? Det vill man veta och vi planerar för en vandring där. Ev. blir det ytterligare någon aktivitet vid samma tillfälle men även det är under planering

Vi åter kommer kring detta.

20-21 aug. Släktforskardagarna 2022 i Skövde - *Tema Skaraborg - från viking till soldat. Övrigt - Mäktig änka blev stadens (Skövde) beskyddare. - Från blodig kam till militärt försvar *

Vi har deltagit vid Curling-SM 2022 hölls i Härnösand Arena 17-20 mars och ca 120 spelare fanns på plats. Många av dem har varit elever vid Härnösands curlinggymnasium, till exempel OS-guld-medaljörerna Niklas Edin, Oskar Eriksson och Fredrik Lindberg.

Eftersom tävlingarna hölls i arkivstaden Härnösand fick ett flertal av spelarna motta en början på sitt släkträd. En gåva som överraskade och gladd mottagarna.

22 mars inbjöds Näringslivsarkiv i Norrland -NIN till företagsbesök i Örnsköldsvik och vid mötet togs tillfälle att informera Ö-viks företagarna om arkiven i Härnösand.

Härnösands kommuns två representanter i NINs styrelse, varav en var Björn, deltog i Ö-vik och då fanns möjlighet

att även lyfta fram släktforskning i den arkivverksamhet som finns i arkivstaden Härnösand.

Bokens afton **23 mars**, på Vängåvans Bokhandel i Sundsvall. Gästförfattaren var David Lagercrantz som har flera hemvister i litteraturen. Efter att ha börjat som kriminalreporter på Sundsvalls Tidning blev han succéförfattaren bakom "Jag är Zlatan" och Millennium-fortsättningen. Nu har han en alldeles egen deckarvärld att utforska och presenterade sin senaste bok "Obscuritas". Även succéförfattare kan behöva överraskas och det blev Lagercrantz när han fick ta del av sin koppling till Västernorrland.

AKTUELLT OM SLÄKTFORSKNING

Ytterligare ett lunchföredrag från Riksarkivet att ta del av -

Domstolsforska - https://www.youtube.com/watch?v=xp4v3NCOyao&list=PL23hRTv83jCax-nQa_orq1o2tmclgG5hJi&index=6

Varje år publicerar tidningen *Family Tree Magazine* en lista med 101 webbplatser för släktforskare. Här finns många tips, inte minst för dig med rötter utanför Norden.

<https://www.familytreemagazine.com/best-genealogy-websites/>

Bäst behållning av listan har du med rötter utanför Norden och för dig med amerikanska släktingar finns en uppsjö av webbplatser att utforska.

29 mars höll ArkivDigital en föreläsning om grunderna till hur du hittar till rätt kyrkbok, hur de olika kyrkböckerna hänger ihop och hur du går tillväga för att följa dina förfäder genom livet med hjälp av kyrkböckerna. - Nu finns föreläsningen att tillgå på nätet -

<https://www.youtube.com/watch?v=NI8ZYVq-7LQ>

Vad är Poddradio, poddsändning eller podcast? - En metod att publicera ljudfiler via Internet. Den försvenskade kortformen podd förekommer också, men kan även avse en bärbar apparat för uppspelning av ljudfiler från internet. Detta enligt Wikipedia.

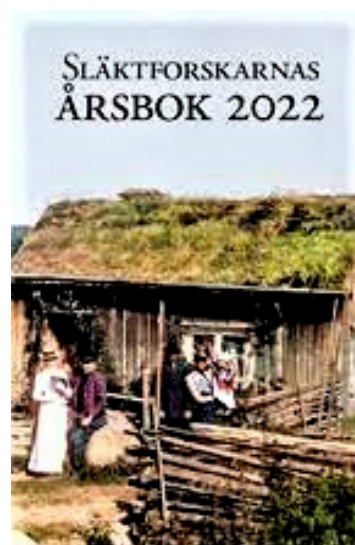
Dokumenterna berättar - en poddserie från Riksarkivet - år 2020, 2021 och 2022

Spännande historier från verkligheten rullas upp med utgångspunkt i arkiv.

<https://riksarkivet.se/dokumenterna-berattar>

Släktforskarnas årsbok 2022 kan **beställas och** levereras till din brevlåda före midsommar. När boken har kommit från tryckeriet kommer den att finnas tillgänglig att köpa i Rötterbokhandeln till **priset 379 kr. + frakt 75 kr.**

Fr.o.m. 1 maj kan du förköpa nästa års årsbok.

Hos Härnösands magistrat år 1900. En kort presentation av magistratsprotokollen

TEXT: **JAN SAMUELSSON**, professor i historia vid Mittuniversitetet

Bilder: Landsarkivet Härnösand

Kommunala handlingar är till stor del ett outnyttjat källmaterial för släktforskare. Våra moderna kommuner bildades först på 1860-talet, men städernas historia är betydligt äldre än så och i deras arkiv kan finnas många intressanta uppgifter för släktforskaren. Här i denna lilla artikel skall jag presentera en källserie som jag har kommit i kontakt med i samband med en undersökning av den tidiga skidåkningen i Sundsvall. Eftersom skidtävlingar och andra aktiviteter var anmälningspliktiga till stadens magistrat kan dess protokoll (med bilagor) ge många intressanta uppgifter om vad som hänt i staden. I Finland har dessa protokoll bland annat använts för att undersöka cirkusföreställningar i städerna (Sven Hirn). Magistraten tillhörde den del av städernas förvaltning som ansågs tillhöra statsförvaltningens organ. Därför finner vi inte dess handlingar i kommunarkivet utan i Riksarkivet. Magistratens uppgifter var av administrativ karaktär, men samma personer ingick också bland dem som satt i städernas domstol, rådhusrätten (eller rådstuvurätten).

Man bör alltså skilja mellan städernas styrelse såsom dömande organ (rådhusrätten) och som förvaltningsorgan (magistraten). Här satt borgmästaren samt några rådmän. Nordiskt familjebok (Del 10, 1886, spalt 586) beskriver uppgifterna så här:

”såsom statsförvaltningsmyndighet har magistraten att ombestyras, att domar och utslag bringas till verkställighet, att i städer, som ej lyda under landsrätt, vara öfverexekutor, då detta värf icke af K. M:t anförtrotts åt viss ledamot af magistraten eller tills vidare åt konungens be-

fallningshafvande, att handhafva uppördsväsendet och allt hvad till säkerhets-, ordnings-, sundhets- och sedlighetspolisen hör, då icke åt särskilda poliskamrar omsorgen härom öfverlemnats, att förrätta riksdagsmänna- och borgmästareval m. m. dyl. samt att öfva en viss kontrollerande verksamhet med afseende å de rent kommunala myndigheterna.”

Av dessa rader kan vi se att man hade många uppgifter och var en viktig del av stadens verksamhet. Besluten skrevs in i magistratens protokoll. Här i denna lilla arti-

kel skall jag presentera litet av vad man kan finna i dessa protokoll. Jag har valt att titta i dem från Härnösands stad och helt slumpmässigt valt år 1900. Det som jag nämner här nedan skall mest ses som exempel på vad man kan finna, men jag har inte gjort någon systematisk undersökning. Syftet är närmast att visa för de släktforskare som har släktingar i olika städer, att de ibland skulle kunna ha nytta av att granska dessa protokoll.

Protokollboken är uppdelad i två avdelningar: dels ”Protokoll i Ekonomie och Politiemål hos Magistraten i Härnösand år 1900”, dels ”Protokoll i Utsökningsmål hos Magistraten i Hernösand år 1900”. Den förstnämnda delen behandlar huvudsakligen ordningsfrågor i vid mening medan den andra handlar om indrivningar av skulder. Den första delen är mest omfattande med 238 ärenden medan den andra delen endast omfattar 67. Till många av ärendena finns det också bifogade bilagor. Som en jämförelse kan nämnas att Sundsvall hade ungefär dubbelt så många notiser. Tyvärr innehåller boken för Härnösand inga register, medan protokollsböckerna för Sundsvall har en kort innehållsförteckning.

Här följer några exempel på vad som hände i Härnösand år 1900.

Många ärenden handlade om utskänkning av vin och

maltdrycker. Men även andra drycker krävde tillstånd. Ett exempel är åkaren C.O. Staafs hustru, Carolina Augusta Staaf, född Asp, som hade anmält att hon i guldsmeden C. A. Bäckströms gård nr 9 i staden 1:a kvarter mot betalning skulle hålla allmänheten tillhanda kokat kaffe, te, choklad ”samt andra tillagde icke spirituosa drycker”. Hon hade inlämnat ett prästbetyg där det framgick att hon var född den 14 september 1856. Hon fick detta tillstånd (§ 68). För dem som är intresserad av vad kvinnor kunde försörja sig med i städerna kan alltså protokollen vara användbara.

Ibland framfördes det klagomål mot dessa utskänkingsverksamheter, särskilt när alkohol var inblandat. Åtskilliga av stadens invånare hade den 17 april till magistraten anmält ”att oordningar och störande uppträden upprepade gånger” under en längre tid ägt rum i det av hustru Anna Erika Jonssons maltdrycksutskänkingsställe inom gården nr 57 i stadens 2:a kvarter. Hon varnades för att om detta fortsatte skulle hennes utskänkningstillstånd dras in (§ 71, 30 april 1900).

Många sökte tillstånd att servera vid tillställningar på Härnösands Arbetareförening. Det rör sig om den byggnad som nu heter Brännaborg och som byggdes år 1885 åt föreningen. Antagligen handlade det om att den sökande hade hyrt lokalerna för någon fest, men det ser vi inte av dessa protokoll. Eftersom

Arbetareföreningens arkiv finns bevarat kan vi säkerligen hitta mer uppgifter där. P.g.a. det svårare Covid-läget har jag emellertid inte kunnat följa upp detta inför denna artikel. Ett exempel på en sådan ansökan finner vi i november. Arbetaren Robert Stålhand anmälde att han den 17 innevarande månad ”vid en av honom anordnad balttillställning uti Arbetareföreningens hus i stadens 7:de qvarter” mot betalning skulle tillhandahålla den besökande allmänheten ”kokadt kaffe, thé och chokolade samt andra tillagade icke spirituösa drycker”. Han förevisade prästbetyg som visade att han var född den 14 maj 1874 och att han åtnjöt medborgerligt förtroende”. Som bevis över den gjorda anmälan skulle det åt honom göras ett utdrag ur protokollet (§ 215).

Eftersom staden hade flera anställda möter vi också ofta tjänsteärenden i dessa protokoll. Exempelvis beviljades rådmannen Valfrid Holmberg åtta dagars tjänstledighet för att övervara sin brors begravning i Stockholm (§ 72). Den 25 juni var brovakten Johan Saltin kallad för att han vägrat öppna Nybron för flera båtar som givit signaler för passerande av bron. Saltin erinrades om sin skyldighet att öppna bron för fartyg som önskade passera. Då denna försummelse ansågs bero på missförstånd lät magistraten saken bero vid denna erinran (§ 109).

Nästan alla svenska städer har

fenhet, vilket emellertid ej var fallet. Flera uppräknade vittnen menade att fartyget, att döma av dess yttre utseende, verkade vara lika sjödugligt som andra segelfartyg av trä. Hamnlotsen Melander lade till ”att om fartyget icke varit godt och starkt, hade detsamma, som hit medfört last af stenkol bort hafva gifvit sig i fogningarna”. Parterna förlikade sig emellertid och kaptenen lovade att han skulle ersätta sjömännen med andra besättningsmän när de kom tillbaka till småländsk eller skånsk hamn.

Sommaren och hösten var högsäsong för sjöfarten som emellertid fick ligga nere vintertid. Det gällde då att man hade fört in tillräckligt mycket gods för den långa vintern. Detta framgår indirekt av en notis den 10/12 (§ 223) då en ansökan till magistraten föredrogs: ”Härmed anhålles vördsamt, att det under-tecknade tillhöriga varor, som ännu icke äro afhemtade från Harnösands skeppsbro, i anseende till den under November månad rådande stora varutillförsel, hvarigenom desamma icke förut kunnat afhemtas, och den nu avslutade sjöfarten, hvarigenom tillförseln af varor för säsongen upphört, tills vidare måtte få kvarligga å skeppsbron.” Ansökan var under-tecknad några av Harnösands främsta handelsmän. Hamnmästaren tillfrågades och upplyste att det till största delen rörde sig om mjöl i säckar och att någon olägenhet för trafiken

inte var att befara. Magistraten fann det skäligt att bifalla ansökan, men trafiken skulle inte få hindras, vilket hamnmästaren skulle ha uppsikt över.

Som nämndes ovan innehåller protokollsbokens andra del handlingar som har att göra med skulder och indrivning av skulder. Även dessa kan vara intressanta för personhistorisk forskning. Jag går inte in närmare på dessa handlingar här utan det kan räcka med att nämna två korta exempel, de två första paragraferna i denna del av boken. De är från den 8:e januari och i det första fallet ansökte handlanden Sven Dahl med ansökan om handräckning för att hos fabrikören Johan Wahlgren få tillbaka sina utlånade 50 kronor med ränta (§ 1). Nästa fall (§ 2) är litet mer spännande. Här möter vi brandsoldaten Johan Axel Carlberg som hade anfört besvär mot hur de böter han blivit dömd till hade tagit ut. Det handlade om 15 kronor för försummelse under tjänstgöring såsom polisman och 20 kr för liknande förseelser vid två andra tillfällen, samt 7.50 för fylleri. Utmätningen skedde genom att man utnyttjade Carlbergs bankbok som förvarades hos brandchefen. Carlberg menade att han aldrig samtyckt till utmätningen, ”och Brandchefen väl enligt kontrakt egde förvara Sparbanksboken, men ej utlemna densamma till någon utmätningssman, utmätningen måtte upphävas”. Magistraten fann

dock inga skäl att göra några ändringar.

Jag nöjer mig med dessa exempel hämtade från magistratens protokoll, exempel som kan visa på allt vad som en magistrat kunde syssla med. För de släktforskare som har en längre förankring i en stad, kan det säkerligen vara mödan värt att titta på dessa. Även om man inte hittar sina anor i protokollet ger de en god bild av den miljö där de levde. När ni nästa gång besöker Riksarkivet (Landsarkivet) i Harnösand: Beställ gärna fram någon volym och se på egen hand alla intressanta och roliga uppgifter som kan dyka upp i handlingarna!

Källor och litteratur

Riksarkivet, Harnösand: Magistraten i Harnösand, vol AIII:63.

Sven Hirn, Konstberidarsällskap i Finland, *Historiska och litteraturhistoriska studier* 47, Helsingfors 1972.

Nordisk familjebok, 1800-talsutgåvan, del 10 (Lloyd-Militärkoloni)(runeberg.org).

Carl Larsson Sparre (1627-1702)

Graninge bruks grundare

TEXT: Biografi sammanställd av Daniel Nordin, arkivchef, Näringslivsarkiv i Norrland -NIN

Carl Larsson Spare

Carl Larson Sparre (1627-1702) var grundaren av Graninge bruk i Ångermanland. Arkiven efter de Ångermanländska brukerna som kom att bli Graningeverken AB finns hos Näringslivsarkiv i Norrland-NIN.

Biografen är sammanställd av Daniel Nordin, Näringslivsarkiv i Norrland-NIN, hösten 2017 och våren 2018 (samlaget av information har dock skett under en längre tid), med hjälp av en brokig samling källor och stöd av flera kunniga personer, t.ex. NIN:s ordförande Kjell-Åke Hermansson, Graningehistorikern Nils-Evert "Nicke" Visén, Mittuniversitetets Erik Nydahl, arkivarie Annika Alke på Landsarkivet i Härnösand, och historikern Lars Högberg.

CARL SPARRE (1627-1702)
Målning (beskuren) av D K Ehrenstrahl
SPA

Bakgrund

Adelsätt: Sparre af Rossvik.
(adlig ätt nr 7)

Sparren är ett av de vanligast förekommande motiven på vapensköldar under medeltiden. Ett sparmotiv är två snedbjälkar, utgående från sköldens bas, som går ihop i en spetsig vinkel. Därför är också släktnamnet Sparre problematiskt, eftersom det

fanns flera ätter som betecknades som Sparre. Den ätt som kallades Sparre av Vik kan härledas bak till riddare Arnvid Gustafsson, som dödades vid Nyköpings gästgärd 1317. Den fortlevande

Sparre av Rossvik, adlig ätt nr 7

ätten *Sparre af Rossvik* är betydligt yngre och härstammar från den västgötske väpnaren Sigge Laurenssohn, död 1442 eller 1443. När 1500-talets genealoger förde ihop flera av dessa ätter under ätten Sparre så skedde det ganska ofta på lösa antagelser och gissningar. Äldst av släktgrupperna är den s.k. Toftasläkten (Tofta, Adelsö, Stockholm) och dess stamfader Abjörn Sixtenssohn (död 1310). Under 1300-talet innehade Toftasläkten många av rikets höga ämbeten i flera generationer.

Carl Larsson Sparre (1627-1702) var sonson till rikskanslern ***Erik Larsson Sparre*** (13/7 1550-20/3 1600), som kom i onåd vid maktspelet mellan hertig Karl och Kung Sigismund och halshöggs på torget i Linköping år 1600, vid Linköpings Blodbad. ***Erik Larsson Sparre*** (1575-1600) rikskansler (riksråd) 1593-1600 och var en framstående skrifthållare, som bl.a. behärskade latin, och lär ha intresserat sig för det dåvarande riksarkivets ordnande. 1583 upphöjd i skotsk baronvärdighet av kung Jacob VI. 1585 utarbetade han skriften *Pro Lege, Rege et Grege* (För lagen, kungen och folket) i vilken han hävdar att kungen måste styra riket i samverkan med rådet. Skriften är grunden till rådkonstitutionalismen, och han framträdde därmed som en av sin tids främsta statsteoretiker. ***Erik Larsson Sparre*** var son till ***Lars Siggesson Sparre*** och ***Maria Turessdotter Trolle*** och

föddes på Stora Sundby slott nära Alberga i Öja socken, Södermanland. Den 20 mars 1600 dömdes han för förräderi, att mista liv, ära och gods och avrättades genom halshuggning, tillsammans med bl.a. de andra riksråden Gustaf Banér, Sten Banér och Ture Bielke.

Erik Larsson Sparre ställde sig på ***Johan III*** (1537-1592): sida mot ***Hertig Karl*** (1550-1611), senare ***Karl IX*** (Sveriges kung 1604-1611), och fick 1587 i uppdrag att, tillsammans med Erik Brahe, företräda ***Sigismund*** (Sigismund III Vasa av Polen och storfurste av Litauen) (1566-1632) i förhandlingarna om vem som skulle få ära den polska tronen. Erik Larsson Sparre visade sig vara en skicklig diplomat och bidrog i stor utsträckning till att Sigismund samma år valdes till polsk kung. Han hamnade dock ändå i onåd hos Johan III eftersom han under förhandlingarna tvingats avge ett villkorat löfte om att Sverige skulle återlämna Estland. 1591 bad hans maka, ***Ebba Brahe*** (1555-1634), ***Johan III*** om att ***Erik*** skulle bli benådad, men då skall Johan III ha skällt ut henne och slagit vilt omkring sig med en järnklubba. 1592 dog Johan III och ***Erik Larsson Sparre*** försonades med Hertig Karl, men sedan den senare bedrev en allt mer auktoritär politik, försämrades deras relation igen. Sparre undertecknade bl.a. besluten vid Söderköpings Riksdag 1595

Erik Larsson Sparre 1550-1600

Kung Sigismund, ca 1590, målning av Martin Kober

Gustav Eriksson Vasa 1568-1607

där bland annat hertigen erkändes som riksföreståndare och beslut fattades att alla katoliker skulle utvisas ur landet. När **Hertig Karl** ville angripa **Clas Eriksson Fleming** (1530-1597), som var allierad med **Sigismund**, protesterade **Sparre**. **Sparre** och flera rådsmedlemmar begav sig till Polen, där de övertalade **Sigismund** att återvända till Sverige. **Sigismund** besegrades 1598 och tvingades i en överenskommelse att överlämna rådsherrarna (däribland **Sparre**) till **Hertig Karl**. **Hertig Karl** lät avrätta samtliga vid Linköpings Blodbad, på skärtorsdagen den 20 mars 1600.

Enligt en sägen så skall **Erik Larsson Sparre** ha räddat livet på en liten pojke som höll på att dränkas i Klara sjö. Pojken skall ha varit **Erik XIV**:s son, **Gustav Eriksson Vasa** (sonson till **Gustav Vasa**) och han skulle dränkas på order av sin farbror, **Johan III**.

Carl var son till riksrådet (benämns också lantmarskalk) **Lars Eriksson Sparre** (1590-1644), som var stor godsägare i södra Sverige. Född på Sundby 1 januari 1590. Hovmästare till **Drottning Maria Eleonora** (1599-1655), assessor i Svea hovrätt, hovrättsråd, ståthållare på Jönköping och Landshövding i Uppsala Län. Gift (1) med **Märta Banér** 1617 (dotter till riddaren och riksrådet **Gustaf Axelsson Banér** och grevinnan **Christina Sture (Natt och Dag)**), och gift (2) 1641 med **Catharina Bååt** (dot-

ter till vice presidenten **Jacob Jacobsson Snakenborg (Bååt)** och **Kerstin Tott**). **Lars Eriksson Sparre** fick 10 barn med sin första fru, där **Carl** var nr 8 i syskonskaran, men inga barn med sin andra fru.

Sparre, friherrlig ätt nr 11

Sparre (friherrlig ätt nr 11) **Peder Eriksson Sparre** (1592-1647), son till **Erik Larsson Sparre** (se adliga ätten **Sparre av Rossvik**) och alltså farbror till **Carl Larsson Sparre**. Föddes den 25 april 1592 på Rydboholm i Östra Ryds socken (idag i Söderköpings kommun i Östergötland). Gift (1) 1626 med **Elsa Arvidsdotter Posse** (8 barn) och (2) 1640 med **Christina Ryning** (1 barn). Han var assessor vid Svea Hovrätt, kammarherre hos **Drottning Maria Eleonora**, Riksråd, President i Dorpats (idag Tartu, Estland) och Göta hovrätter. Död 18 augusti 1647. Han upphöjdes i friherrligt stånd (s.k. politisk rehabilitering eftersom han fick tillbaka de rättigheter som tagits ifrån ätten år 1600) jämte sin bror **Ture** och sina brorsbarn (däribland **Carl Larsson Spar-**

re) eller samtliga då levande Sparrerska descendenter den 6 mars 1647 av **Drottning Kristina** (1626-1689). Ätten har förgrenat sig i grevliga ätterna **Sparre** (nr 74), **Sparre** (nr 111), **Sparre af Sundby** och **Sparre af Söfdeborg**.

Friherre

Friherre kommer av tyska Freiherr och uppkom i det Tysk-Romerska riket på 1000-talet och betecknade då en läntagare direkt lydande under kejsaren. Internationell motsvarighet till friherre är baron. De högadliga titlarna greve och friherre infördes i Sverige av **Erik XIV** (1533-1577), vid dennes kröning 1561, då nio personer upphöjdes till friherrlig värdighet, och de utgjorde en ny nivå ovanpå riksrådsadeln och lågadeln. I Sverige är friherrlig värdighet den näst högsta adliga värdigheten efter greve. I en ätt som adlades före 1809 fick alla legitima barn faderns adliga rang vid födseln. Friherrar har rätt till titeln "högvälborne". Under 1625-1886 introducerades 406 friherrliga ätter och på 1990-talet fanns 124 av dessa kvar.

Carl Larsson Sparre
Carl Larsson Sparre föddes 1627 på Revels slott i Livland (nuvarande Tallinn, Estland). Redan som spädbarn blev CLS kapten vid Lif- och Hovregementet. Friherre till

Kronoberg. I början var han bosatt på Ulvåsa slott (ett folkungagods sedan medeltiden känt som Heliga Birgittas släktgård).

Han var gift 2 gånger. Hans första fru var **Maria Bååt** (gift 1650 på Stockholms slott), som dog 1656 i Warszawa dit hon följt sin man under polska kriget. Hans andra fru var **Catharina Lucia von Minnigerode** (gift 1659 på Kronoberg), dotter till **Hans Jobst von Minnigerode** och **Margareta von Falkenberg**. Sparre fick från de båda äktenskapen fjorton barn (6 stycken med Maria och åtta med Catharina Lucia) varav elva nådde vuxen ålder (4 söner och 7 döttrar). Bland dessa general Carl (1650-1691) som var i venetiansk tjänst och sköts på Morea den 18 februari 1691, överste **Ture Sparre** (1654-1683), som också var kapten vid prinsen av Oraniens garde och överste för ett holländskt regemente, och majoren **Jacob Casimir Sparre** (1661-1701) som var ryttmästare vid Östgöta kavalleriregemente och livregementet till häst.

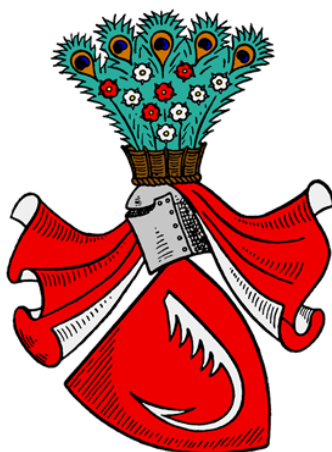
Gift (1), **Maria Bååt** (död 10 juni 1656 i Warschau (Warszawa), begravd i Strängnäs). Bååt (nr 3) är en gammal svensk frälseätt från Småland. Namnet kommer av ättens sköldmärke, som är en båt.

Gift (2), **Catharina Lucia von Minnigerode** (stavas också ibland Minnigerode) (född 1628 i Bockelshagen,

Thüringen, död 10/8 1697, begravd i Ekebyborna). Minnigerode är en gammal adelsläkt från Niedersachsen som går att spåra till åtminstone så tidigt som 1203.

Bååt, adlig ätt nr 3

Minnigerode, tysk adelsläkt från Niedersachsen

Barn (1), **Carl** (1650-1691), Generalmajor i venetiansk tjänst. Sköts till döds på Morea, 41 år gammal.

Barn (1), **Lars** (1652-1664). Död 11 år gammal.

Barn (1), **Svante** (1653-1664). Död 10 år gammal.

Barn (1), **Ture** (1654-1683). Friherre till Kronoberg. Överste för ett holländskt infanteriregemente. Död 28 år gammal.

Barn (1), **Gustaf** (1656-1657). Död 1 år gammal.

Barn (1), **Märta** (1650-talet-1700). Gift med friherre Johan Rosenhane. Tvilling med något av syskonen ovan, oklart vilket).

Barn (2), **Charlotta Eleonora** (1660-1697). Gift med lagmannen Johan Tungel. Död i barnsäng 2 december 1697, 37 år gammal.

Barn (2), **Jacob Casimir** (1661-1701). Major vid livregementet till häst. Död efter långvarig sjukdom i augusti 1701, 40 år gammal. Jacob Casimirs andra son Abraham (1690-1709) som var kvartermästare vid livregementet till häst stupade i slaget vid Poltava den 28 juni 1709.

Barn (2), **Catharina Maria** (1663-1695). Gift med friherre Abraham Leijonhufvud. Död i barnsäng 21 juli 1695, 32 år gammal.

Barn (2), **Beata Juliana** (1664-1708). Gift med kammarherren Carl Persson Natt och Dag. Död 44 år gammal.

Barn (2), **Görvel** (1666-1741). Hovfröken hos drottning Ulrika Eleonora. Död ogift 13 januari 1741, 74 eller 75 år gammal.

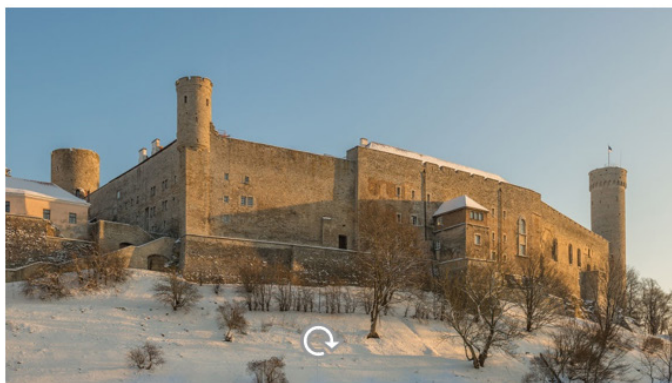
Barn (2), **Margareta** (?-1720). Gift med kaptenen Johan Gustaf Boije af Gennäs.

Barn (2), **Ebba** (?-1693). Död ogift 26 juni 1693.

Barn (2), **Erik** (?-1708). Generalmajor i venetiansk tjänst. Död ogift 1708 i Venedig.

Tallin, Estland (Revals slott), nutid

Revals slotts medeltida murar

Carl Larsson Sparre

Redan i vaggan blev han kapten vid Liv- och hovgardet, och som 21-åring blev han major och som 22-åring överstelöjtnant och sedan gick det raskt framåt i karriären. Den 29 oktober 1651 utsågs han till kommandant vid Halmstads slott och överstelöjtnant vid Kronobergs regemente, endast 24 år gammal. Han var guvernör (motsvarande landshövding) på Ösel i Livland (idag Estland) 1659-1661.

År 1655 utnämndes **Carl** till överste vid Hälsinge regemente (en belöning för tapperhet) och deltog i **Karl X Gustavs** (1622-1660) polska krig ibland annat slaget vid Warszawa 1656 (där han förlorade sin medföljande fru, **Maria Bååt**), Krakow, Czarnowa och Sandemir. År 1657 skickades han hem för att, med sitt regemente, bistå landshövdingen **Johan Oxenstiärna** (1611-1657) i försvaret av Norrland och gränsen mot danskarnas infall från norska sidan. 1658 fanns han vid armén på Själland och 1659 deltog han i den misslyckade stormningen av

Köpenhamn den 11 februari.

Han utnämndes 1664 till guvernör över Västernorrland med underliggande lappmarker, samt Jämtland och Härjedalen och bosatte sig på Gävle slott (1664-1677), som var dåvarande residens för guvernören av den delen av landet. **Carls** bror, **Erik** (1618-1673) var också tidigare guvernör i Norrland (Hälsingland, Gästrikland, Härjedalen och Ångermanland), och hans bröder, **Svante** (1623-1652) och **Gustaf** (1625-1689) var även de guvernörer (landshövdingar) i Uppsala respektive Västmanlands län.

Under sin tid i Gävle ingrep **Carl** enligt uppgifter i stadens angelägenheter med både klokhet och intresse. Han ivrade för upplysning och ökade möjligheter för studier för ungdomar och deltog aktivt i grundandet av Gefle gymnasium (1669).

Den 29 mars 1664 utnämndes han till överste vid Livgardet och utsågs till chef för den vaktstyrka som bevakade hertig **Adolf Johan av Pfalz-Zweibrücken** (1629-1689), då denne blivit upp-

kallad på Stockholms slott för att tvingas till att avstå från riksförmyndarskapet och riksmarskämberet.

Bakgrund

Adolf Johan var son till greven **Johan Kasimir av Pfalz-Zweibrücken**, hertig av Palatine-Kleeburg och kung Karl IX:s dotter **Katarina Vasa** och bror till den svenske kungen **Karl X Gustav**, och ansågs som prins av Sverige fram till 1660. När **Karl X Gustav** dog 1660 var det meningen att **Adolf Johan** skulle ingå i tronföljaren Karl XI:s förmyndarregering, tillsammans med änkedrottning **Hedvig Eleonora** och rikets råd.

Adolf Johan av Pfalz-Zweibrücken, målad av D.K. Ehrenstrahl

Värja, ca 1660

Från denna tid berättas att **Carl Larsson Sparre** mottagit mycket stränga order att inte låta **hertig Johan** (Adolf Johan av Pfalz-Zweibrücken, 1629-1689) att lämna Stockholms slott- det gällde att förhindra **Johans** försök att komma i kontakt med förmyndarregeringen. **Hertig Johan** hade uteslutits ur förmyndarregeringen i mars 1660 och fick därefter inga fler offentliga uppdrag. Det föll sig dock så att **Johan** en dag lyckades smita ut och ta

sig ända till högvakten, men **Sparre** hade uppfattat situationen och gensköt honom. Handgemäng uppstod och **hertig Johan** drog sitt svärd, men Sparre tog tag i hertigens värjefäste så hårt att detta bröts av. Därefter fördes hertigen tillbaka till slottet. Senare samma år utnämndes **Sparre** till generalmajor.

1667 köpte han Holms gård i Ångermanland, som genom hans försorg upphöjdes till Norrlands enda säteri 1676.

På platsen lät han också uppföra en ståndsmässig herrgård. Holm säteri, belägen vid Ångermanälven, ligger ca 2 mil öster om nuvarande Sollefteå.

Den 8 september 1668 utnämndes han till generallöjtnant, och 1675 utnämndes han till general av **Karl XI** och tilldelades chefskapet över den norrländska milisen och uppgiften att sköta försvaret av Västernorrland.

I nästa nummer kan ni läsa om Graninge Bruk, trolldomskommissionen och norrländska gränskrig mot Danmark, samt om de motgångar Sparre hade mot slutet av sitt liv.

Källor

I forskningen kring Graninge-
verken, brukshistorian i Ång-
ermanland och Carl Larsson
Sparre har jag använt mig av
följande källor:

- Arkiven efter Graningeverken
AB med föregångare hos Nä-
ringslivsarkiv i Norrland-NIN
- Historisk Skildring av Gran-
ingeverken och dess ledare un-
der 320 år (1995), av Nils-Åke
Olsson, ISBN 91-630-3489-1
- Graningeverken historisk
skildring (1909), av Johan Axel
Almqvist
- Papper och massa i Ångerman-
land (2000), av Christian Valeur,
ISBN 91-971252-5-3
- Jarlens Sekel: en berättel-
se om 1200-talets Sverige
(2012), av Dick Harrison, ISBN
9789174413595
- Krutrök över Jämtland (2001),
Erik J Bergström, ISBN: 91-
79481701
- Svenska folkets underbara öden
IV, Karl XI:s och Karl XII:s tid,
s.253, Carl Grimberg
- Minnesblad ur Holms Säteris
och dess bruks historia (1956),
Fil. Dr. Erik Modin
- Ångermanländsk Järnhantering
(1952), P Norberg
- Byggnader och kulturmiljöer
i Västernorrland (1977), Läns-
kommittén för Byggnadsvårds-
året i Västernorrlands län
- Forskarhandledning över Gran-
ingeverkens arkiv (2008), Fil.
Dr. Erik Nydahl
- Båtmanskompanierna i Ång-
ermanland, Hans Högman
- Länsstyrelsen Västernorrlands
hemsida
- Sollefteå kommuns hemsida
- www.adelsvapen.com
- www.gavledraget.com
- www.geni.com
- historiesajten.se
- https://sv.wikipedia.org

MALLEVS MALEFICARVM, MALEFICAS ET EARVM

hæresim framcâ conterens,

EX VARIIS AVCTORIBVS COMPILATVS,
& in quatuor Tomos iustè distributus,

*PRIMVS DVO PRIORES VANAS DÆMONVM
versutias, prestigiosas eorum delusiones, superstitiosas Strigimagarum
arumonas, horrendos etiam cum illis congressus, & exaltam denique
tam pestifera secta dissipatorem, & puniticidm complelluntur,
Tertius praxim Exorcistarum ad Dæmonum, & Strigimagarum male-
ficia de Christi fidelibus pellenda; Quartus verò Artem Doctrinalem,
Benedictionalem, & Exorcismalem continent.*

TOMVS PRIMVS.

Iudices Aulicorum, capitulum, veròque non desunt,

*Editio nouissima, infinitis penè mendis expurgata; cuique accessit Fuga
Dæmonum & Complementum artis exorcisticæ.*

*U' si sine molere, in quibus Psychicos, vel diuinationis fuerit spiritus, morte moriatur;
Leuitici cap. 10.*

LVGDVNÆ

Sumptibus CLAVDII BOVRGEAT, sub signo Mercatorij Galli;

M. DC. LXIX.

REGVM PRIVILEGIO RECTE

Vad hände egentligen vid Kallbäcken

TEXT: Helena Calmén FOTO: Privata

Alla dessa minnen vi har från vår barndom som vi bär med oss genom livet. Vissa minns vi väl, andra är fragmenterade. Jag vill dela med mig av ett minne som är både tydligt och fragmenterat. Hur det kommer sig att jag minns just den här delen finns ingen förklaring på. Som barn fick jag sitta i morfars knä och styra hans ljusbruna Mercedes, han skötte gas och broms och jag satt där i knät och höll hårt i ratten.

Vägen vi åkte var längs Sörkrånge och norröver, en sådan väg där det aldrig eller nästan aldrig kom mötande trafik. Vilken upplevelse och vilken tålmodig morfar. Vi körde nog aldrig fortare än 10 km i timmen men så spännande det var. Hur det kom sig att vi körde runt så där vet jag inte, inte heller hur länge vi höll på med det. Däremot minns jag en händelse tydligt, morfar stannade bilen och pekade inåt skogen och berättade kort att där inne högg man huvudet av folk förr i tiden, men det finns inget kvar att se där nu. Han sa ingenting mer om det hela och vi körde vidare. Jag har inget minne av att vi någonsin pratade om det igen. Av någon anledning var det just den meningen har

liksom legat latent i huvudet sedan dess. Min morfar var sådan, han berättade inte mer än vad som frågades efter och jag förstod nog inte vad jag skulle fråga mer om det.

År 2021 deltog jag i en skrivarkurs i att skriva sakprosa.

Väl där insåg jag att min idé inte riktigt föll inom ämnet varför jag började fundera om det fanns något historiskt jag kunde skriva om. Då hörde jag morfars röst, ”där högg man huvudet av folk”. Internet och sökfunktioner till all heder gjorde att jag snabbt fick fram att ”där” hette Kallbäcken. En lokal avrättningsplats som låg längs vägen mellan Krånge by Hässjö socken, Medelpad, Häggsjö by Häggdånger, Ångermanland.

<https://www.hembygd.se/hassjo/kallbackens-avrattningsplats>.

Det finns en stolpe bredvid vägen men den står en liten bit in som kan vara lätt att missa. Vid mitt senaste besök sommaren 2021 hade flertal träd fallit ner över stigen som leder in till själva avrättningsplatsen varför lite klättrande behövdes för att komma dit. De som avrättades där begravdes ofta på samma plats

Stolpen vid stigen in till Kallbäcken men inte märkt ut exakt var gravarna finns så det bör man ha det i åtanke vid ett besök där att Kallbäcken är också en gravplats. Inför en avrättning grävdes en grop grävdes bredvid avrättningsplatsen varefter den avlidne lades ner i efter avrättning och gropan fylldes igen.

Det var inte tillåtet att sätta upp någon markering som indikerade en grav. En del begravdes utanför kyrkogårdsmuren i sin hemsocken. Så kallade självspillingar, det vill säga personer som begått självmord begravdes också på Kallbäcken.

Det finns oklara uppgifter att så många som 88 människor miste sina liv på Kallbäcken.

Det finns dokumentation som

styrker 6 avrättningar så varifrån siffran 88 kommer från har jag inte lyckats klura ut. Siffran förekommer i lokal litteratur och hos en del hembygdsföreningar som skrivit om Kallbäcken.

En uppgift som däremot är styrkt är att Kallbäcken användes som avrättningsplats under många år, från 1770 och ända fram till 1866. En avrättning var en stor händelse för bygden och var öppna för allmänheten att delta. Inför varje avrättning samlades också ungefär 100 män som placerades runt avrättningsområdet, de bar varsin lång stör. Genom stören och deras placering bildades som ett högt staket som kallades spetsgård. Syftet var att hålla nyfikna på avstånd så avrättningen kunde genomföras ostört.

Yxan som användes av bödeln vid avrättningar inom länet kan åskådas på muséet i Härnösand. Första gången den sägs ha använts vid Kallbäcken var för att avrätta Olof Jonsson och Erik Michaelsson från Viksjö. Den 12 september 1770 blev de bägge halshuggna och steglade för mord för att ha mördat sin granne.

Nästa inlägg om Kallbäcken är först 83 år senare, nämligen år 1853 när 57-åriga Sara Brita Olofsdotter dömts till

döden för giftmord. Hon hann dock begå självmord i fängelset innan avrättningen. Då tron var att både kropp och själ var skyldiga så halshöggs ändå hennes och kroppen begravdes på Kallbäcken. Sara kallades enligt uppgift också för Söderströmskan och det finns en del att läsa vidare om henne för den som önskar. Sara efterlämnade två söner i 30-års åldern.

År 1860 slogs två avrättningar samman till att utföras vid samma tillfälle. Sara Nordin/Zetterlund hade då dömts för att giftmördat sin make och tillika far till sitt yngsta barn och den 25-åriga drängen Jonas Jonsson för att ha mördat en yngling för att ta hans pengar. Det finns vittnesmål att Sara gick i döden helt lugn medan Jonas inte delade hennes lugn. Det finns flertal uppgifter om Saras efterlevande som än idag har ättlingar från Saras dotter från ett tidigare äktenskap vid livet. Saras yngsta barn avled

enligt uppgift kort efter hennes avrättning.

Sista gången Kallbäcken användes var 1866 då skraddaren Petter Hedin halshöggs för att ha mördat Barbra Christina Bjelkström på uppdrag av hennes make som ville gifta sig med gårdens piga i stället.

Där tar dokumentationen som jag har hittat slut, om det nu var 88 personer som miste livet där saknas den dokumentationen eller så finns den någonstans därute. Det känns oklart om det verkligen inte avrättades någon på 83 år i området. Vet du mer om Kallbäcken och vill berätta?

Vet du kanske hur siffran 88 har sitt ursprung? Har självspillingar och andra som begravdes där räknats med? Kontakta mig och berätta så kan vi göra historien levande igen.

Mejladress:
helena@arbetsutbildning.se

Karta som visar var avrättningsplatserna låg/eller i närheten

/26 maj 2018 Släktforskarna på besök i Häggdånger och bl.a. Kallbäckens avrättningsplats där Maria Nordlund och Sara Öhman berättade om platsen./

Tillbakablick - Kyrkor i Härnösand

*Orgel Högsjö ga kyrka 2016
Text och Foto: Elinor Eriksson*

En orgels historia – Högsjö kyrka

År 1889 förvärvade Dals församling en piporgel från Västra Frölunda församling. Priset var 25 riksdaler. Nio år senare skulle kyrkan renoveras och inredningen bytas ut så orgeln såldes till hemmansägare Erik Flodin i Mällby. Där stod den i stora matsalen ända fram till 1923 då en studerande vid namn Erik Salvén cyklade genom orten. Denne var ute på en inventering av bygdens kyrkor och han hade fått reda på att den tidigare kyrkorgeln numer stod hos en privatperson i socknen.

Salvén besökte änkan Flodin i

Mällby och han blev mycket häpen när han upptäckte storleken på orgeln. Först trodde han att det rörde sig om en mindre kammarorgel eller dylikt, men döm om hans förvåning när han upptäckte att det var en riktig kyrkorgel, som krävde att rumstaket hade öppnats upp för att den skulle få plats.

Änkan berättade att ingen spelade på orgeln längre och hon gick med på att sälja den till Salvén, som ville sätta upp den i gammalkyrkan i födelsebygden Högsjö. Priset bestämdes till 100 kronor, men studenten hade endast 10 kronor att lämna till handpenning. Han lyckades dock

samla ihop resterande belopp från intresserade Högsjöbor och orgeln fick återigen flyttas. Idag står orgeln fortfarande i Högsjö gamla kyrka.

/20 nov 2019 berättade adjunkt Sven Olofsson, från Mittuniversitetet, för Släktforskarna, i Säbrå kyrka, om Kyrkorglar i Härnösands stift. Kantor Marco Fonseca spelade på kyrkans två orglar./

Klockspelet - Härnösands Domkyrka

Texten: hämtad från informationsblad framtaget inför invigningen 1981

I Domkyrkans sydvästra torn finns installerat ett klockspel med 36 klockor.

Klockspelet invigdes första söndagen i Advent 1981.

Tanken på ett klockspel för Härnösands Domkyrka togs upp inför Domkyrkans restaurering 1975, men skrinlades då av kostnadsskäl. År 1979 togs åter frågan upp i församlingen. Det var främst dåvarande domprosten Martin Lönnebo som ivrade för ett klockspel i ett av domkyrkotornen. Ett sådant klockspel skulle bli till glädje inte enbart för församlingen utan för hela kommunens invånare och besökare.

Martin Lönnebo hänvisade till de många kyrkorna i Tyskland och Holland, vars klockspel sänder ut ljuvligt vackra melodier till glädje för inte minst gästande turister.

Tänk om vår domkyrka, som ligger så vackert och så högt kunde förses med ett klockspel som skulle bestå genom sekler och med melodier som blir ett kännetecken för bygden. Så väcktes tanken, klockspelet skulle kunna bekostas med insamlade medel, genom gåvor från företag, föreningar och enskilda. Det torde vara få gåvogivare, som så länge, så vackert och så värdigt skulle komma att bli omtalade, menade Martin Lönnebo. En kommitté tillsattes – domprosten Martin Lönnebo, kyrkorådsledamöterna Kristian Kempe, Gunnar Nilsson, Gurli Nylund och Karin Wiberg samt domkyrkoorganisten Lars-Arne Svensson.

I slutet av 1979 sändes en

vädjan ut om bidrag till klockspelet.

Det dröjde inte länge förrän gåvor började strömma in. Målet var att själva klockspelet skulle bekostas med insamlade medel och att skattemedel endast skulle användas för den nödvändiga ombyggnaden – främst inredandet av ett rum på kyrkvinden för det stora mekaniska spelbordet. Kostnaden för klockspelet var beräknad till ca 300 000 kr. Insamlingen visade sig ge gott resultat och klockspelet beställdes i slutet av 1979 hos Bergholtz Klockgjuteri i Sigtuna.

Kommittén beslöt att den största av klockorna skulle förses med en inskription. En tävling om bästa textförslag utlystes. Många förslag kom in. Kyrkorådet utsåg det förslag som inlämnats av Martin Lönnebo, som nu utnämns till biskop i Linköping och efterträts i klockspelskommittén av nye domprosten Lage Pernveden.

Förslaget var följande – Mitt namn är MIKAEL – Mitt budskap är TRO – HÖR HERRENS ORD KOM TILL HANS BORD GIV AV DITT BRÖD STRID FÖR ALL NÖD – TRO

På klockkransen skulle följande inskription göras. ”Jag är den störste i detta klockspel till Guds ära skänkt av många – gjuten av Bergholtz Klockgjuteri år 1981” - Byggnadsarbetet för klockspelet leddes av kyrkvärden Gunnar Nilsson. Då gjutningen av

klockorna gick programenligt, kunde invigningen av klockspelet ske som man planerat i samband med högmässan första söndagen i Advent 1981. Invigningen förrättades av dåvarande Härnösandsbiskopen Bertil Werkström. Efter invigningen utförde f. domkyrkoorganisten i Västerås, Hugo Melin, den första klockspelskonserten. Den åhördes av en stor skara på kyrkbacken. Där fanns förutom församlingsbor många tillresta med tidigare anknytning till Härnösand och även representanter för andra församlingar, vilka bidragit till klockspelets förverkligande. Vid det efterföljande samkvämet i Församlingsgården redogjorde kyrkorådets ordförande Christian Kempe för klockspelet med dess manövreringsmöjligheter och framförde ett tack till alla som på olika sätt bidragit till att Härnösands Domkyrka nu fått sitt efterlängttade klockspel – det första i en kyrka i Norrland.

Biskop Martin Lönnebo, som var förhindrad att delta i invigningen, hade sänt en hälsning till alla vänner i Härnösand: ”Ni tillsammans bildar ett levande klockspel.” Till hälsningen hade fogats följande rader:

”Må klockspelet ljuda skönt över stad och hav som en hälsning från Längtans och Fullkomlighetens värld” Invigningssamkvämet avslutades med en önskan från Klockspelskommittén: ”Give då Gud att var vi bo alltid när klockorna ringa samlas vi må

i Kristi tro Herren vårt offer att bringa.”

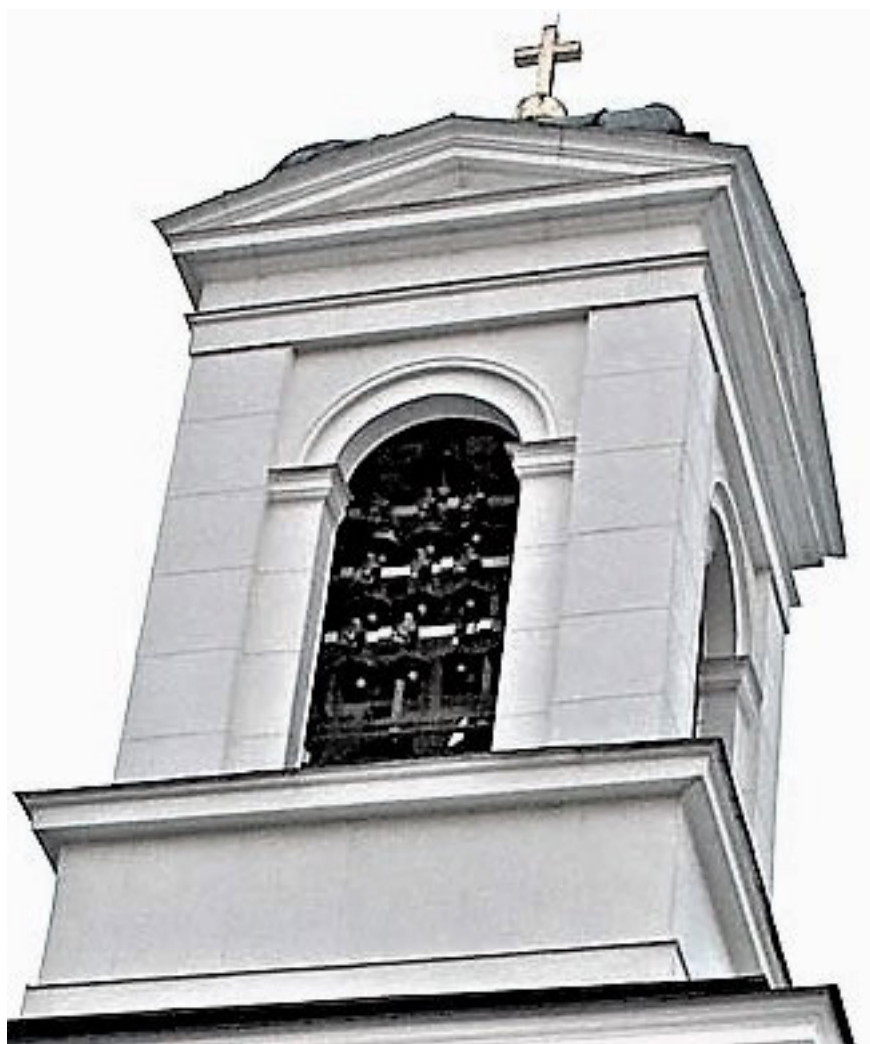
Beskrivning av Klockspelet
Det består av 36 klockor med tonerna C2, D2 – C5.

Största klockan väger 270 kg och har en diameter av 80 cm och är försedd med tidigare nämnd inskription. Klockorna är gjutna av klockbrons bestående av 80% koppar – 20% tenn.

De är upphängda i en s.k. klockstol. Varje klocka är för invändigt slag med kläpp med linor till ett spelbord för mekaniskt handspel. Spel-

bordet, som nu är borttaget, var inrymt i ett varmbonat rum placerat under klockstolen. Från detta spelbord kunde klockspelskonserter ges sommartid. Klockspelets 26 största klockor är försedda med slaghammare för utvändigt slag. Slaghamrarna är anslutna till ett elektroniskt programverk placerade i organistens rum på orgelläktaren. I programverket finns ett inbyggt tangentbord, med vilket melodier kan inprogrammeras och sedan automatiskt utsändas på tider som ställts in med ett kopp-

lingsur. Dessa 26 klockor kan även manövreras manuellt från ett mindre spelbord på orgelläktaren. – Fyra gånger om dagen ljuder klockspelets toner, med en psalm eller annat musikstycke, utöver staden. – Klockorna är gjutna i Bergholtz Klockgjuteri i Sigtuna, de har även format hela konstruktionen. Det elektromagnetiska programverket är liksom bägge spelborden tillverkade vid Westerstrands Urfabrik i Töreboda.

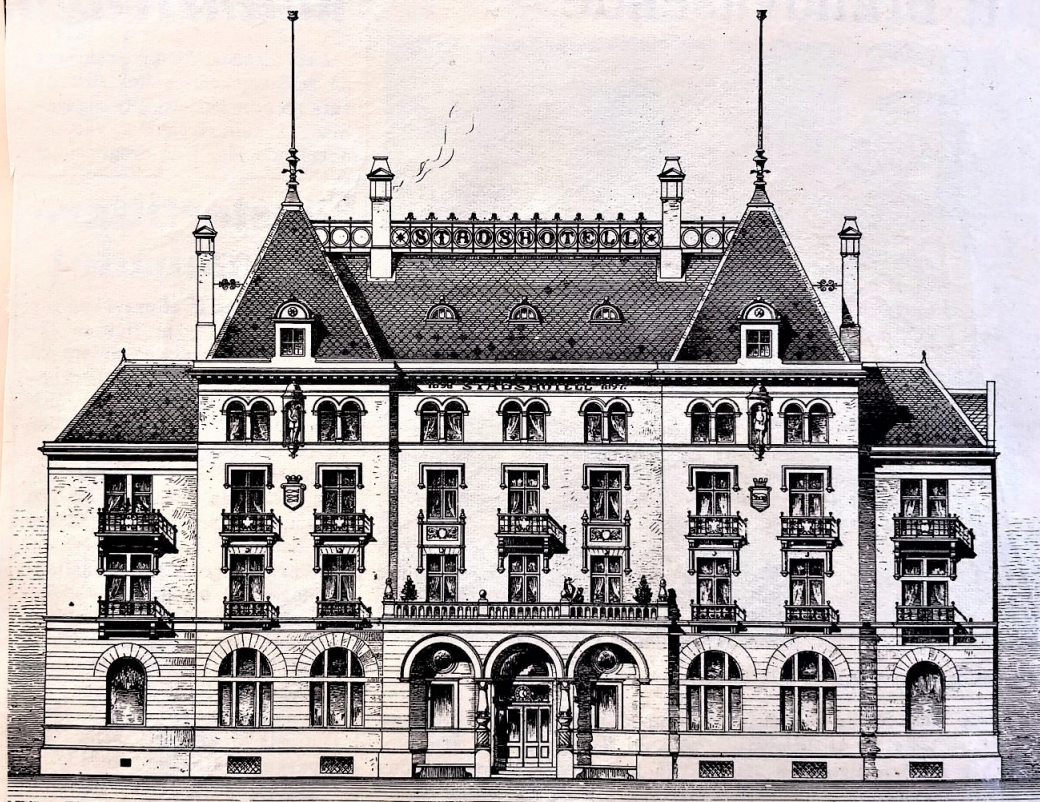
*Klockspelet – Hårnösand Domkyrka
Foto: Yvonne Thunberg*

B Föreningspost
Avs: Härnösands släktforskare
c/o Björn Thunberg
Norra Kyrkogatan 22 C
871 32 Härnösand

VÄSTERNORRLANDS ALLEHANDA

Fredag den 23 augusti 1968

"HÄRLIGHET FÖRGÅR!!!"

I anslutning till dagens artikel om det nya Stadshotellet i Härnösand på vilket byggnationsarbetena nu satt igång, vill TG-red, passa på och visa en teckning av det gamla Statt, som

skattat åt förgängelsen och nu ligger som utfyllnad i en havsvik på Härnön. Härlighet förgår!!" Teckningen från 1896-97 visar flera intressanta detaljer. Bl.a skulpturerna mellan fönst-

ren i översta våningen samt nedanför på ena sidan länsvapnet och den andra Härnösands stadsvapen. Bokförläggare Josef Almqvist, Stockholm, har varit nog vänlig att låna ut bilden.

Redaktionen önskar alla
en skön vår